

Strip-verhaal – Over strips in de moedertaalles

1 januari 1982

Auteur: Cees Tahey

Volume: 13

Nummer: 3

Pagina's: 2-21

Documenten

- [moer_jrg13_027.pdf](#)

cees tahey strip verhaal over strips in de moedertaal l e s van tijd tot tijd vraagt de redactie door middel van een telefonische steekproef naar de mening van ons lezerspubliek over de inhoud van moer bij een van die evaluaties bleek dat er behoefte is aan suggesties voor het werken met stripverhalen in het moedertaal onderwijs op onze uitnodiging schreef cees tahey docent aan de nlo gelderse leer gangen een artikel over dat onderwerp hij gaat in op het karakteristieke van stripverhalen en maakt duidelijk dat ze in de les sen nederlands een plaats verdienen ze kunnen functioneren als lesinhoud als didac tisch hulpmiddel en als materiaal binnen projecten van al die mogelijkheden geeft de auteur voorbeelden en concrete lesideeen inleiding wie onderwijs geeft heeft tot taak zijn leerlingen te helpen zicht te krijgen op e n inzicht in hun leven in de wereld zoals ze die meemaken op school moeten leerlin gen de gelegenheid hebben zichzelf en die wereld te verkennen tot onderwerp t e maken van hun overdenkingen daarom dient het moedertaalonderwijs het sociaal communicatief gedrag van d e leerlingen te ontwikkelen de sociaal communicatieve leerling immers zal zijn taa l ervaren als middel om wat hij aan zichzelf en de wereld om zich heen waarneemt e n ervaart te overdenken er met anderen over van gedachten te wisselen te interprete ren en te ordenen natuurlijk moeten dan de leerinhouden van dat moedertaalonderwijs wel in verband staan met de levenswerkelijkheid van de leerlingen aansluit en bij hun belevingswereld en hun belangstelling het zijn geen nieuwe gedachten binnen de von dat weet ik ik haal ze hier toc h maar weer eens naar voren want ze dragen een belangrijk argument aan om strips t e betrekken in het moedertaalonderwijs als ik het moeilijk formuleer strips behore n tot de sociaal communicatieve uitingen die heel veel leerlingen dagelijks of vrijwe l dagelijks onder ogen nemen simpeler gezegd de leerlingen lezen ze graag z met mijn verhaal wil ik duidelijk maken dat strips in het moedertaalonderwijs zinvo l aan de orde kunnen komen in paragraaf 1 bespreek ik waarom het belangrijk is da t 2 juist de leraar nederlands zich ermee bezighoudt en behandel ik de rol die strips in zijn lessen kunnen vervullen daarbij besteed ik achtereenvolgens aandacht aan de strip als onderw-

erp van behandeling tijdens de les de strip als didactisch hulpmiddel en de strip als materiaal bij thematisch opgezet projectachtig onderwijs in para graaf 2 geef ik binnen het kader van deze gebruiksmogelijkheden een aantal concrete lesideeën 1 wat wil je eigenlijk met die plaatjes een aantal sociaal communicatieve uitingen komt natuurlijk al sinds jaar en dag op school ter sprake in de lessen Nederlands onder meer bij het onderdeel lezen tekstbehandeling de facetten ervan die daarbij in bespreking komen beperken zich echter doorgaans tot het talige aan de desbetreffende uiting spijtig en ten onrechte vind ik in meer dan faal alleen sluyzer en marschall 1978 maken Betty Sluyzer en Fred Marschall duidelijk dat in vrijwel geen enkele uiting van mensen het alleen taaltekens zijn die de informatie overdragen in praktisch alle uitingen vindt een koppe ling plaats van verschillende tekensystemen in een gesprek bijvoorbeeld kan een gezichtsuitdrukking boekdelen spreken en hebben ook houdingen en gebaren van de gesprekspartner hun betekenis wie naar Hilversum 3 op zijn radio luistert een popfestival bezoekt of iets van dien aard krijgt heel wat informatie via niet talige geluiden bij geschreven teksten beïnvloeden typografie en layout de waardering van de lezer voor de inhoud ervan ook afbeeldingen als foto's en tekeningen kunnen een belangrijke rol spelen bij de informatieoverdracht uit Sluyzer Marschall neem ik ter illustratie het volgende voorbeeld over phofte op deze reclame lichtbak 2 in de stad en op dit bord 3 dat ergens in Artis hangt komt zowel een talig gedeelte voor als een beeld gedeelte als je in beide gevallen of de taal of het beeld weghaalt worden de uitingen moeilijk te interpreteren op beide borden is de talige informatie onvolledig in 2 wordt de aard van het esporteren pas duidelijk door de afbeelding en in 3 maakt het beeld duidelijk wat voor gevaar de reizigers opleveren Sluyzer Marschall p 56 een groot deel van de informatie waar je dagelijks mee geconfronteerd wordt is talig en visueel samen de beide straatbeelden hierboven waren daarvoorbeelden van maar ook televisieprogramma's kranten tijdschriften de meeste advertenties en strips werken zowel met beeld als taal mis je als lezer de vaardigheid om elementen uit het visuele tekensysteem te herkennen en te doorzien dan gaat een deel van de informatie voor je verloren dat wordt des te vervelender als in de samenleving waarvan je deel uitmaakt de massa media een steeds belangrijker plaats gaan innemen want juist die bedienen zich behalve van taal ook royaal van visuele tekens voorzover als het moedertaalonderwijs zich bezighoudt met het verwerven en verwerken van informatie zou het er dan ook op gericht moeten zijn die vaardigheden bij de leerlingen aan te leren en te ontwikkelen die hen in staat stellen alle belangrijke informatie in een uiting al of niet talig van aard te leren herkennen interpreteren en op waarde schatten parallel daarmee zou het de leerlingen de middelen moeten leren hanteren waarmee ze grond en adequaat op een uiting kunnen reageren en natuurlijk moet het uiteindelijk bij de leerlingen een houding oewerkstelligen die het mogelijk maakt dat ze hun leerervaringen integreren in hun dagelijkse doen en laten wie met mij wil uitgaan van deze of van een dergelijke doelstelling zal het terrein waarop hij zich met zijn moedertaalonderwijs beweegt iets moeten vergroten hij zal ook andere dan talige tekensystemen in zijn lessen moeten betrekken en verbanden moeten leggen tussen die verschillende tekensystemen rechter kades al leriefnen hoek en

in 04t eer57 t eboer ry we e en kader k40er j nod g a85 wgt volgt 4 m ij to q
ruimte bennen hetk der u lu7toecn yel r2 hg br kader onderkader 4 werken met
strips biedt daartoe een gelegenheid daarin immers spelen tekens een rol die be-
horen tot het taalsysteem tot beeld systemen tot het niet talige geluiden systeem
met als materiaal letters wolkjes tri lijntjes enz en eventueel tot het kleurensys-
teem sluyzer marschall p 7 in strips kom je kortom heel wat niet talige tekens te-
gen ze behoren tot de strip syntaxis die iedere ingewijde heeft leren begrijpen 4
de vorm van de tekstbal lon bijvoorbeeld is vaak a l bete f het moet sets kenisvol
zo komen naast de gewone spreekba l lon onder or g neels zwei mee r voor de
wolkjesballon als de tekst gedacht wordt de getande ballon als de spreker schr i kt
kwaad is of op andere wijze geemotioneerd en de ballon met onder p 5 broken lijn
als de tekst geflu i sterd wordt och sommi6e mense n vit ku nnen t norm e7 1al
oide n oon brir j in en om de bal lon ve rvangen beeldtekens vaak een heleboel wo-
orden bekende conventionele str i pbeeldtekens z i jn b i jvoorbeeld een ha rtje
een lampj e een donderwolk zweetd r uppel s ster r etjes en zo meer maar ook m i
nder conventionele tekens d i e n i et automatisch gekoppe ld zijn aan bepaal de
begrippen komen voor 6 e aa l in etertype formaat en dikte van de letters komen
variaties voor die in een tekst bepaalde meestal emotio 01 nele accenten
aangeven grote vette letters kunnen la i ten zien dat iemand zijn woede uitschree-
uwt bewogen 1 koi letters dat iemand de schrik van zijn leven meemaakt 0 noii hw
wi nd u z nie f z 5 en soms wijst een afwijkend lettertype erop dat een be irie zijn
juffie i ik begrijp g e en sn ars paalde stripfiguur een andere taal spreekt dan zijn
ge van dat gothisch maar sprekspartners ik denk dat ze vrage n wie w ij zi jn 8
met klanknabootsingen word e n g e luiden besch reven het kraa ie n va n een
haan een doffe dreun het gesmak van e e n ku s e en kna l van e e n r evolvers
chot r ff 9 in de st r ip zijn ook de u itdrukkingen op de gezichten van de figuren
hun houdingen en gebaren als teken op te vatten ze kunnen aangeven ho e een be-
paalde stripf i g u ur zich opdat moment voelt of ze kunnen de handeling di e de
figuur u itvoert weergeven mrfjr leeft dit hdgfd wel drt gebwrt p as wgnn eer m
em er diverse g e zichtsuitp zukkingen firm gieeft proef num v e9a mtio q n q ying
woed y x d lac apma a a n s i f t t 1r tctrn 11 6 een aantal van deze tekens werkt
als beeldstereotypen zware wenkbrauwen een gebroken neus een ruwe huid
baardgroei onverzorgd lang haar bijna dichtgekne pen ogen slechte tanden
haveloze of protserige kleding en dergelijke typeren de slechte figuren in het ver-
haal de held daarentegen is vaak een wonder van edel moedigheid en vernuft en
voldoet aan het schoonheidsideaal van onze tijd het gebruik van clich e s en stereo-
typen in strips is begrijpelijk ze maken snel duide lijk wie in een verhaal welke rol
speelt wie je sympathie verdient en wie niet ook in films kom je ze tegen zolang ze
geen seksistische of racistische trekjes vertonen zijn ze ook nog aanvaardbaar
maar je moet je er als lezer wel bewust van zijn dat je met stereotypen te maken
hebt die weinig van doen hebben met echte mensen van vlees en bloed en bij het
bewust maken daa rv an kan de school een taak hebben het zal geen verbazing
wekken van mij mogen strips in de moedertaalles een plaats krijgen object van de
les allereerst als object van de les daarbij staat me dan wel een op de lezer gericht
e aanpak voor ogen die de leerling de lol die hij kennelijk aan deze lectuur beleeft

laat behouden geen moeilijke en langdurige verhaalanalyse dus je voelt je als strip lezer bij de neus genomen als je urenlang bezig moet zijn je favoriete strip te ontleden in verhaalelementen en verhaalaspecten de grote kracht van het stripverhaal is juist de vaart die erin zit het vraagt daarom ook om activiteiten gericht op een snelle verwerking tussen alle voorafgaande regels door laten de doelen die ik daarbij zie zich wel ongeveer raden ze komen overeen met de doelen die ik bij alle lees- of literatuuronderwijs van belang vind voor een deel geef ik daar hier een stripspecifieke uitbreiding aan werken met strips als onderwerp van de les beoogt aldus 1 de positieve leesbeleving van de leerling te verdiepen en te vergroten door zijn vaardigheid in het verwerven en verwerken van de informatie in deze teksten de talige en de niet talige te verbeteren 2 bij de leerling het vermogen te ontwikkelen zijn leeservaringen hier ruim opgevat het gaat immers ook om kijken met anderen te bespreken 3 daardoor de leerling aan te zetten tot een voortdurend reflecteren op wat hij waarneemt aan zichzelf en zijn wereld didactisch hulpmiddel strips kun je in de moedertaal ook gebruiken als didactisch hulpmiddel en waar ze zich een plaats veroverd hebben worden ze ook vooral als zodanig gebruikt in de meeste gevallen in afzonderlijke losse lessen bij het oefenen van taalvaardigheden als spreken en schrijven bijvoorbeeld doorgaans gaat het bij dit gebruik van strips als hulpmiddel niet om hele stripverhalen maar om korte fragmenten eruit of om korte strips zonder meer 12 7 peter van trigt wijst in strips en onderwijs zijn bijdragende aan het striplessiekon wordt vervolgd voor het gebruik van strips als hulpmiddel met name op het leerpsychologisch belangrijke zetje dat ervan kan uitgaan voor de motivatie van de leerlingen van strips kan een indirecte ondersteuning uitgaan door ze te gebruiken als verandering van spijso m de aandacht vast te houden of als smakmaker voor een saai geacht onderwerp kousemaker 1979 p 44 de strip als smeerolie voor de motivatie het klinkt als een handig trucje maar ik heb er niets op tegen met het gebruik van strips als hulpmiddel benut je als leraar in elk geval de onmiskenbare voordelen die de populariteit van het medium met zich meebrengt vrijwel alle leerlingen zijn ermee vertrouwd het materiaal waaruit je kunt kiezen is in ruime mate voorhanden en tenslotte hoeft het ook nog eens niet zo erg duur te zijn uitgangspunt of onderzoeksmateriaal bij thematisch opgezette essenseries dezelfde voordelen ondermeer maar het lijkt me niet overmoedig te veronderstellen dat dat nu wel duidelijk is maken de strip aantrekkelijk voor nog een derde gebruiksmogelijkheid als uitgangspunt of onderzoeksmateriaal bij thematisch opgezette essenseries 2 wat doe je er nou concreet mee over werken met strips in het moedertaalonderwijs is in de nederlandse vakdidactische literatuur nog maar spaarzaam gepubliceerd strips mogen dan zo langzamerhand hun taboe in het onderwijs grotendeels kwijt zijn helemaal onverdacht zijn ze wellicht nog niet wel zijn ze doorgedrongen in de schoolboeken die de laatste jaren nieuw of herzien op de markt zijn verschenen 13 sinds kort is er een boek voor de onderbouw van het voortgezet onderwijs dat helemaal om de strip draait stripwerk 112 bladzijden met mogelijkheden om met strips te werken in de moedertaal tahey e a 1982 5 al met al blijken er dan toch concreet heel wat manieren te zijn om met strips in de klas te werken een aantal ervan zet ik hieronder op een rijtje binnen het kader

van gebruiksmogelijkheden dat ik in paragraaf 1 heb aangegeven bij elke categorie geef ik een min of meer uitgewerkt voorbeeld 8 strips als onderwerp van de les in deze wat ik noem stripspecifieke lessen kunnen vragen als de volgende gesteld en besproken worden lees je vaak strips hoe vaak ongeveer hoe kom je eraan welke strips vind je mooi leuk sympathiek boeiend enz en welke niet waar zit dat nou in wat is een stripverhaal eigenlijk wat valt je zoal op als je strips vergelijkt met gewone verhalen wat voor soorten strips bestaan er ik denk hierbij aan de manier waarop in strips beeld en tekst gecombineerd kunnen zijn de tekst onder de plaatjes of de tekst in de plaatjes en dan in een ballon of gewoon los strippengereksen zoals die te onderscheiden zijn naar stijl en naar onderwerp naar stijl valt een onderscheid te maken tussen realistische strips naar het leven getekend en geschreven en p